

Умови реалізації соціальної технології евалюації інклюзивної освіти

С.Г. Здрагат

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, Київ, Україна

УДК 37.091.21:005.962.131

doi: 10.15421/171754

Створення оптимальних умов для успішної соціальної інтеграції осіб з обмеженими можливостями здоров'я відноситься до числа важливих соціальних завдань. Актуальність теми зростає також у зв'язку з тим, що останнім часом у світі та, зокрема, в Україні спостерігається тенденція збільшення людей з функціональними обмеженнями здоров'я. Тому суспільство вже сьогодні має бути готовим запропонувати цій категорії дітей особливі програми інтеграції та самореалізації в рамках освіти. Метою статті є розробка моделі евалюації, як соціальної технології, що дозволить концептуалізувати евалюацію інклюзивної освіти для ефективного управління її якістю. Виявлено напрямки удосконалення освітнього простору для успішної реалізації соціальної технології евалюації інклюзивної освіти, встановлено аспекти обґрунтування інклюзивної освіти, сформульовані цільові установки щодо успішної її реалізації. Окреслено соціологічні підходи до вивчення якості освіти та охарактеризовано соціальну ефективність як комплексну характеристику роботи школи. У статті розглянуто евалюацію в контексті соціологічної науки, визначено її функції, фундаментальні якості та принципи, виявлено умови ефективності оцінювання.

Ключові слова: якість освіти; ефективне управління; оцінювання; модель евалюації інклюзивної освіти.

Conditions for the realization of the social technology of inclusive education's evaluation

S.H. Zdrahat

National Pedagogical Dragomanov University, Kyiv, Ukraine

The arrangement of optimal conditions for the successful social integration of individuals with disabilities is one of the important social tasks. The relevance of the topic is also growing due to the fact that in recent times there is a tendency of increase of people with functional health limitations all over the world and, particularly, in Ukraine. The absence of the enabling environment for the satisfaction of untypical children's special needs and the limitation of their socio-cultural mobility and life chances makes the issue of development, education, social integration and adaptation of children with special needs actual. Therefore, the society must be ready now to offer the special programs of integration and self-fulfillment through education to this category of children. The objective of the article is to develop the model of evaluation being a social technology which will conceptualize the evaluation of the inclusive education for the efficient management of its quality. The areas of the educational system's improvement for the successful realization of the social technology of the inclusive education's evaluation have been identified. The aspects of the grounds of the inclusive education, such as the grounds of educational, social and economic nature have been defined. The purposes of the successful realization of inclusion have been described. The sociological approaches to the study of the quality of education have been pointed out: identification of the social communities which set their requirements to the quality and what these requirements are; the ways and the degree of influence of the identified interest groups on the process and the result of education, the relationship between the requirements of these groups. The social effectiveness as a complex characteristic of the school work, such as the level of interaction between educational establishments, administrating authorities and social institutions and social partners, the availability of specific procedures for the study of the educational needs in the system of administration, and also the factor of public's engagement into the administration of educational activities, have been described. The components of school works' effectiveness, such as the actual results of activities, the potential opportunities of the school community, the degree of use of the school resources, the social climate at school, have been studied. The scientific and methodological approaches to the introduction of the inclusive education have been identified. The evaluation in the context of sociological science has been studied in the article, its functions, basic qualities and principles have been outlined, conditions of effectiveness' evaluation have been marked. The systemic approach to the efficient management of the quality of education on the ground of evaluation has been described. The model of evaluation, allowing the conceptualization of the inclusive education evaluation, has been developed.

Keywords: quality of education; efficient management; evaluation; social effectiveness; model of the evaluation of the inclusive education.

Цитування даної статті: Здрагат С.Г. Умови реалізації соціальної технології евалюації інклюзивної освіти / С.Г. Здрагат // Науково-теоретичний альманах «Грані». – 2017. – Т. 20. – № 4(144). – С. 10-16.

Citation of this article: Zdrahat, S.H., 2017. Umovy realizatsiyi sotsialnoyi tekhnolohiyi evalyuatitsiyi inklyuzyvnoyi osvity [Conditions for the realization of the social technology of inclusive education's evaluation]. Scientific and theoretical almanac «Grani» 20; 4(144), 10-16. doi: 10.15421/171754 (in Ukrainian).

Peer-reviewed; approved and placed: 12.03.2017

Условия реализации социальной технологии эвалюации инклюзивного образования

С.Г. Здрагат

Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова, Киев, Украина

Создание оптимальных условий для успешной социальной интеграции лиц с ограниченными возможностями здоровья относится к числу важных социальных задач. Актуальность темы возрастает также в связи с тем, что в последнее время в мире и, в частности, в Украине наблюдается тенденция увеличения людей с функциональными ограничениями здоровья. Поэтому общество уже сегодня должно быть готово предложить этой категории детей особые программы интеграции и самореализации в рамках образования. Целью статьи является разработка модели эвалюации, как социальной технологии, что позволит концептуализировать эвалюацию инклюзивного образования для эффективного управления ее качеством. Выявлены направления совершенствования образовательного пространства для успешной реализации социальной технологии эвалюации инклюзивного образования, установлено аспекты обоснования инклюзивного образования, сформулированы целевые установки по его успешной реализации. Определены социологические подходы к изучению качества образования и охарактеризовано социальную эффективность как комплексную характеристику работы школы. В статье рассмотрена эвалюация в контексте социологической науки, определены ее функции, фундаментальные качества и принципы, выявлены условия эффективности оценивания.

Ключевые слова: качество образования; эффективное управление; оценка; модель эвалюации инклюзивного образования.

Постановка проблеми. Важливим викликом, а отже, і визначальним фактором розвитку суспільства ХХІ століття є необхідність постійного оновлення знань і технологій. Тому особливої значущості набуває проблема доступу до освіти осіб з вадами здоров'я, актуалізується необхідність розширення інклюзивних практик в українській школі. В умовах соціальної нестабільності в Україні категорія осіб з обмеженими можливостями здоров'я збільшується в результаті поранень у ході гібридної війни. Відсутність сприятливого середовища для задоволення особливих потреб нетипових дітей, обмеження їх соціокультурної мобільності, життєвих шансів актуалізує питання розвитку, освіти, соціальної інтеграції та адаптації дітей з особливими потребами. Тому суспільство вже сьогодні має бути готовим запропонувати цій категорії дітей особливі програми інтеграції та самореалізації в рамках освіти. Такою формою навчання виступає інклюзивна освіта, оскільки інклюзивний освітній процес передбачає адекватну організацію навчальної діяльності, що забезпечує освітні потреби дітей з обмеженими можливостями розвиватися і навчатися у колі їх фізично здорових ровесників [2]. Приналежність дитини з вадами здоров'я до групи осіб, що мають відхилення від норми, ставить її в позицію суб'єкта інклюзивного освітнього процесу з особливими освітніми потребами і передбачає глибоке вивчення основних закономірностей, технологій і механізмів її навчання і виховання у масовій школі з метою підвищення якості інклюзивної освіти.

Розвиток інклюзивного підходу в сучасній освіті зіштовхується не тільки з труднощами організації так званого безбар'єрного середовища, але перш за все з проблемами соціального характеру. Вони включають у себе розповсюджені стереотипи і забобони, неготовність або відмову вчителів прийняти принципи інклюзивної освіти, а також недостатність систематичних, комплексних психолого-педагогічних знань і технологій, спеціальних моніторингових досліджень, що безпосередньо стосуються досвіду вітчизняної інклюзивної освіти. У контексті задекларованих, але не запроваджених у реальну систему вітчизняної освіти

принципів, відсутність методології інклюзивної освіти породжує безліч питань, пов'язаних з недовірою і критикою відносно самої ідеї [1].

У сучасних умовах від закладів освіти вимагається швидка адаптація до нової ситуації й опрацювання інноваційних напрямків діяльності. Інноваційна політика щодо реформування системи освіти передбачає більш гнучкі підходи до формування програм освітньої діяльності кожного учня, індивідуального плану його підготовки. В цих умовах саме адекватне оцінювання ефективності освіти все в більшій мірі стає необхідною умовою для впровадження процесу адаптації освіти в Україні до європейських стандартів і зразків. Воно наповнюється новим сенсом, вимагає розробки і впровадження нових підходів до самореалізації учнів з особливими потребами в рамках інклюзивної освіти, застосування інноваційних форм організації роботи школи і способів її контролю [1].

Аналіз досліджень і публікацій. У цілому, останні десятиріччя характеризуються об'єднанням зусиль науковців різних країн у розробці єдиних підходів до оцінки результатів навчання і проведення міжнародних порівняльних досліджень, що дають цінну інформацію про стан освіти, дозволяють порівнювати підготовку учнів за міжнародними стандартами, здійснювати моніторинг якості освіти. Загальні принципи здійснення адаптацій та модифікацій навчально-виховного процесу в інклюзивній школі успішно розробляють такі автори, як Л. Даниленко, О. Дікова-Фаворська, А. Колупаєва, Ю. Найда, Н. Софій, О. Таранченко та ін. Виявленню факторів, що впливають на ефективність навчально-виховного процесу, на Заході присвячена велика кількість публікацій. Оцінювання стало основним фокусом аналізу проблем освіти у працях М. Брида, К. Вайс, Д. Гопкінза, М. Фуллана та інших вчених. Значущих результатів у дослідженні дидактичного виміру та системи забезпечення якості роботи школи досягли польські вчені Л. Корпоровіч, Л. Крушевський, Б. Немерко, Т. Тижка, Е. Толвінська-Круліковська та інші. Особливу значущість мають праці Л. Корпоровіча, Х. Сімонса, Р. Стейка, Е. Губи та І. Лінкольн, чий

підхід до евалюації є суто соціологічним, оскільки вони розглядають евалюаційний процес у контексті соціального життя.

Евалюація як інноваційний спосіб оцінювання стала об'єктом наукової рефлексії у роботах В.А. Болотова, М.В. Ковальського, Є.А. Подольської, О.А. Макарової, М.Б. Шашкіної, які звертають особливу увагу на її роль у менеджменті якості освіти. Суттєвим проривом у розробці теоретико-методологічних основ вивчення евалюації в системі соціологічного знання стали праці М.В. Гуськової, Т.Г. Коломоець, М.В. Сачок, на основі яких з'являється можливість операціоналізувати евалюаційні поняття та терміни у соціологічному плані.

Аналіз теоретичних джерел та практичного досвіду евалюації інклюзивної освіти дозволяє зробити висновок, що, з одного боку, на сьогодні накопичений масив емпіричних даних, з іншого – поки що відсутні загально визнані теоретичні моделі, не виявлені чіткі детермінуючі зв'язки між окремими факторами, що не дозволяє у достатній мірі висвітлювати соціологічний аспект евалюації інклюзивної освіти. Такий дисбаланс не дає можливості визначити основні проблеми і недоліки не тільки шкільного освітнього середовища, але й якісно реформувати національну систему освіти України в цілому. Ми цілком погоджуємося з Є.А. Подольською, яка зазначає, що «для того, щоб використовувати теорію у навчальному процесі, наукові знання необхідно технологізувати, перетворити в інструмент розв'язування педагогічних завдань» [10, с. 349]. Більш того, в сучасних умовах виникає нагальна суспільна потреба розробки соціальної технології запровадження евалюації в інклюзивних освітніх процесах. Це і створило для нас проблемне поле дослідження.

Метою дослідження є розробка моделі евалюації, як соціальної технології, що дозволить концептуалізувати евалюацію інклюзивної освіти для ефективного управління її якістю.

Виклад основного матеріалу. Намагаючись виявити основні напрямки удосконалення освітнього простору для успішної реалізації соціальної технології евалюації інклюзивної освіти, ми вважаємо за доцільне акцентувати увагу на таких аспектах обґрунтування інклюзивної освіти, як обґрунтування освітнього характеру: вимоги до інклюзивних навчальних закладів стосовно спільного навчання усіх дітей означають, що школи повинні розробити такі адаптовані методи навчання, які відповідають індивідуальним відмінностям учнів і, таким чином, приносять користь усім дітям. Обґрунтування соціального характеру: інклюзивні навчальні заклади можуть змінити ставлення до існуючих відмінностей через спільне навчання усіх дітей, створюючи таким чином основу для справедливого та недискримінаційного суспільства, яке заохочує людей жити разом у злагоді. Обґрунтування економічного характеру: інклюзивні заклади, які забезпечують ефективну освіту для всіх дітей, є економічно більш прийнятним засобом забезпечення освіти для всіх [1].

Увага до цих аспектів обґрунтування інклюзивної освіти дозволяє нам сформулювати цільові установки

щодо її успішної реалізації. По-перше, інклюзивна освіта, що являє собою закономірний і логічний варіант трансформації інститутів загальної та спеціальної освіти, виступає одним із основних інститутів соціальної інтеграції. По-друге, вона має бути направлена на забезпечення якісної освіти для всіх. Загальноосвітній заклад повинен представити комплекс різноманітних форм і методів для індивідуалізації навчального процесу. По-третє, інклюзивний навчальний заклад має характеризуватися мобільністю в залежності від індивідуальних особливостей дитини, спрямованою на створення можливостей реалізації здійснення якісної пізнавальної та поведінкової діяльності кожного учня з вадами здоров'я. По-четверте, розуміючи під технологією сукупність психолого-педагогічних установок, що визначають вибір форм, методів, способів, виховних засобів тощо, можливо за допомогою технологій досягти ефективного результату у розвитку особистісних властивостей в процесі засвоєння знань, умінь і навичок [1].

Соціологічні підходи до вивчення якості освіти передбачають виявлення того, які соціальні спільноти ставлять свої вимоги до якості і в чому ці вимоги полягають, які механізми та ступінь впливу виявлених груп інтересів на процес та результат освіти, як співвідносяться вимоги цих груп. Якість освіти, по суті, являє собою механізм упорядкування діяльності всіх елементів структури освіти. Тому важливо всі характеристики (нормативні, ціннісні, організаційні, управлінські), які визначають якість освіти, інтегрувати і розглядати в цілісності, зв'язуючи їх зі стандартами освіти, які дозволяють узгоджувати правові, інституційні норми, а також норми повсякденної діяльності суб'єктів освітньої діяльності, їх ціннісних орієнтацій. Розуміючи необхідність розробки соціальних технологій освітніх інклюзивних процесів, способу їх модернізації, дослідники (А.А. Колупасва, І.С. Нечитайло, Н.З. Софій та ін.) пропонують застосовувати інноваційні підходи у вирішенні наступних завдань: розробці концепції організації інклюзивної практики, розробці освітньої програми розвитку школи, підвищенні професійної кваліфікації педагогів і спеціалістів, формуванні методичного забезпечення освітнього процесу, розробці нової структури управління інклюзивним освітнім закладом, побудові партнерських відносин з усіма учасниками освітнього процесу і створенні мережевої взаємодії з організаціями-партнерами [3; 8; 12].

Оскільки у період модернізації освіти ставляться завдання досягти балансу щодо двох головних вимірів освіти – якості й ефективності – саме ці домінуючі виявляються основоположними при реформуванні школи. Ефективність освітньої діяльності показує, якою ціною, якими зусиллями досягнуто той або інший рівень якості освіти. По суті, вона відображає екстенсивну, кількісну грань якості освіти, що складають ті її властивості, які визначають її здатність задовольняти потреби тих осіб, для яких вона є способом і умовою підготовки до життя, до професійної діяльності, а також задоволення різноманітних особистісно-культурно-освітніх інтересів. Ефективність як комплексна характеристика роботи школи

включає наступні її компоненти: реальний результат діяльності, потенційні можливості шкільного колективу, ступінь використання шкільних ресурсів, соціально-психологічний клімат у школі. Таким чином, ефективність освіти – це складна цілісна властивість, і саме ефективність, оцінена через отриманий результат, як правило, служить підставою для прийняття управлінських рішень в освітній галузі. Соціальна ефективність передбачає рівень взаємодії освітнього закладу і органів управління з громадськими інститутами і соціальними партнерами, наявність у системі управління спеціальних процедур по вивченню освітніх потреб, а також фактор участі громадськості в управлінні освітньою діяльністю. Запровадження технологій освітнього інтегрування дозволить узгодити протиріччя між рівними правами осіб з порушеннями психофізичного розвитку у виборі життєвого шляху, форми освіти, освітніх послуг і фактичною нерівністю можливостей різних соціальних груп населення [9].

Інклюзивна школа має забезпечувати: досягнення кожним учнем найвищих результатів (прийнятних для нього); найсприятливіші умови для посилення всіх аспектів учнівських досягнень і розвитку; постійне вдосконалення педагогічної практики. Головна характеристика ефективної школи – здатність задовольняти освітні потреби всіх учнів, тобто бути інклюзивною [4, с. 41-42].

Реалізація ідеї інклюзії як однієї з провідних тенденцій сучасного етапу розвитку національної системи освіти жодною мірою не означає згорання існуючої диференційованої системи спеціальної освіти. Ефективне інтегрування можливе лише в умовах постійного вдосконалення систем загальної та спеціальної освіти, ліквідації наявних кордонів між ними. Принципово важливою тут є продумана державна політика, яка має базуватися на оптимізації процесу інтегрування учнів з особливими потребами у загальноосвітній простір та враховувати науково-методичні підходи впровадження інклюзивної освіти, це розроблення відповідної нормативно-правової бази, участь у навчально-виховному процесі різнопрофільних фахівців (корекційний педагог, асистент учителя, психолог, медичний працівник, соціальний працівник, помічник учителя та ін.), застосування своєчасної й кваліфікованої діагностики та оцінювання розвитку дитини, застосування мультидисциплінарного підходу при організації психолого-педагогічного супроводу учнів, залучення місцевої громади до вирішення питань інтегрування дитини у соціокультурний простір, розробка й подальше удосконалення навчально-методичного забезпечення, спеціальна підготовка і перепідготовка педагогічних кадрів, залучення батьків до навчально-виховного процесу на партнерських засадах. Безумовно, впровадження інклюзивної освіти має відбуватися поступово з професійним відпрацюванням усіх її складових [9].

В якості технологій, заснованих на реалізації у вітчизняній освіті принципів організації освітнього процесу, І.С. Нечитайло пропонує розглядати: 1) інжиніринг освітнього простору навчального закладу; 2) проектування та структурування навчальних про-

грам; 3) проектування і структурування педагогічного дискурсу [11, с. 315].

Створення освітнього інклюзивного простору перебуває у стадії розвитку, цей процес вимагає постійного супроводу і оцінювання з метою відстеження успішності його реалізації та одержання найбільш оптимальної та ефективної «кінцевої моделі». Одним з найповніших комплексних підходів оцінювання процесу формування системи інклюзивної освіти виступає евалюація.

Розглядаючи евалюацію в контексті соціологічної науки, можна стверджувати, що оцінювання – це дослідження цінності, якою є якість. Воно, з одного боку, доводить якість, а з другого – допомагає її вдосконалити. Такі фундаментальні якості, як стандарти корисності та ефективності, виконуваності, коректності й точності орієнтують на формулювання наступних принципів евалюації: систематичність дослідження; високий рівень компетентності евалюаторів, їх прямота і чесність; повага до респондентів і толерантність; відповідальність.

Аналіз основних теоретичних підходів до розуміння змісту і структури евалюації дозволив нам виділити основні функції, які виконує евалюація, а саме: функції управління, сертифікації та акредитації (функція контролю), стимулювання, функцію виправдання витрат та репрезентативну функцію. Саме завдяки виконанню цих функцій система оцінювання якості освіти у школі дозволяє охоплювати всі аспекти характеристик якості процесу і результатів освіти.

Ефективна евалюація базується на логістичному підході, коли керівні впливи відбуваються на основі єдиної цілісно-структурованої інформації. Увага евалюаторів може бути зосереджена або на ефекті програми, або на процесі оцінки, або на попередній оцінці. Кожний з цих типів евалюації потребує свого методологічного набору інструментів дослідження. Тому евалюація являє собою систематичне дослідження подій, котрі відбувалися в рамках реалізованої програми або є її наслідком. Його висновки мають сенс, якщо служать покращенню і вдосконаленню вжитих заходів. Тому у шкільному житті вони повинні відповідати плану розвитку школи.

Перелік процесів кожного етапу оцінювання визначається шляхом систематизації функцій, установлених положеннями про кожен структурний підрозділ школи. Ми цілком погоджуємось з дослідниками, які в якості основних елементів запланованих дій, що можуть підлягати евалюації, розглядають наступні: проблема, подія, проект вирішення проблеми, виконання проекту, результати тощо. При цьому особливо наголошуємо на вимогах польських колег щодо дотримання етичних засад евалюації: ретельності; явності всіх дій; на свідомій згоді всіх, хто бере участь – на контракті; секретності даних; інформування всіх учасників та зацікавлених осіб [10]. Щоб давати якісні результати, евалюації повинні бути притаманні певні фундаментальні якості. Вони одночасно виступають стандартами евалюації, оскільки являють собою детальний опис характеристик, рис, властивостей, якими повинні володіти евалюатори та їх дослідження [6, с. 23-24].

1. Стандарти корисності та ефективності (Utility Standards) передбачають спрямованість евалюації на чітко визначені наміри та інформаційні потреби користувачів. У цій групі стандартів особливу значущість має високий ступінь достовірності та визнання результатів евалюації що знаходяться в залежності від методичної та професійної компетенції евалюаторів.

2. Стандарти виконуваності, реалізації (Feasibility Standards) передбачають реалістичність, продуманість, дипломатичність евалюації, а також економічність планування і проведення, що забезпечується використанням адекватних методів збору інформації та погодженістю точок зору всіх учасників щодо базових питань евалюації.

3. Стандарти коректності (Propriety Standards) покликані забезпечити шанобливе, чесне ставлення до всіх, хто причетний до евалюації, особливо до її об'єктів – «евалюандумів», що досягається дотриманням правових і моральних норм захисту особистої недоторканості, гідності та прав.

4. Стандарти точності (Accuracy Standards) дозволяють гарантувати збір і отримання достовірних, адекватних даних, що стосуються предмета евалюації та поставлених перед нею завдань. Ці стандарти передбачають адекватний і систематичний аналіз інформації та обґрунтованість висновків евалюації [10].

У цілому ж ці стандарти орієнтують на формулювання принципів, якими повинні керуватися всі без винятку особи, що здійснюють евалюацію, це систематичність дослідження, високий рівень не тільки професійної компетентності, але й соціокультурної (евалюаторам доводиться спілкуватися з людьми з різних соціальних верств), прямота і чесність у спілкуванні з зацікавленими в евалюації особами та у проведенні дослідження, повага права респондентів на недоторканість приватного життя, їх відчуття власної гідності, а також релігійних, культурних, етнічних та інших переконань, й відповідальність за загальний добробут.

У плані нашого розгляду ми наполягаємо на тому, що ефективність оцінювання можливо досягти тільки за умов, що воно повинно бути: по-перше, впорядкованим, тобто, повинно зрозуміло визначати піддослідну сферу та її структуру; по-друге, запланованим і методично забезпеченим відповідно до точно визначених кроків; по-третє, регулярним; по-четверте, підпорядкованим старанно опрацьованим критеріям; по-п'яте, скерованим на вирішення проблем стосовно подальших запланованих заходів. Ми цілком погоджуємося з Л. Корпоровічем, який зазначає, що тільки заплановані людські дії можуть підлягати евалюації [5]. Ефективне управління в освітній сфері можливе через: а) подачу вірогідних даних, отриманих із діагностичних досліджень, що уможливають планування заходів, або б) створення у цій сфері конкретної програми заходів, які згодом будуть піддані оцінюванню. Евалюація у такому контексті виступає в ролі періодичної оцінки ефективності, дієвості, впливу, тривалості та відповідності нововведень у контексті поставлених цілей. Евалюація – це процес, який приводить до ствердження, наскільки

заплановані цілі є насправді реалізованими. При визначенні критеріїв оцінювання ми цілком підтримуємо позицію польських дослідників, які у дослідженні цінності радять спочатку домовитись, яка якість нас задовольнить, тобто окреслити критерії для визначення цінності отриманих результатів [1].

Таким чином, можна зазначити, що на зміну переважній констатації стану якості освіти за результатами оцінювальних процесів приходять інноваційні методи стратегічного прогнозування і аналізу тенденцій в зміні якості освіти. У цьому зв'язку пріоритет отримують оцінки змін за сукупністю показників якості освіти, накопичення цих оцінок у системах моніторингу, методи статистичного аналізу даних моніторингу з урахуванням численних внутрішніх і зовнішніх факторів впливу на результати освіти. Результати оцінювальних процесів широко інтерпретуються, що дозволяє навчальним закладам, управлінням, адміністрації шкіл та вчителям обирати перспективні напрями корекції процесу навчання для підвищення якості освіти.

Завдяки евалюації, осмислюючи її результати, можна виділити декілька етапів інноваційного процесу щодо інклюзивної освіти, серед яких ми вважаємо обов'язковими саме такі: 1) виявлення імпульсу змін на основі аналізу внутрішньої і зовнішньої інформації щодо ефективності інклюзивної освіти; 2) осмислення потреб у змінах, засноване на визначенні недоліків і прорахунку попереднього шляху і результатів запровадження інтегрованої освіти; 3) розуміння необхідності ломки стереотипів, формальних звичок, соціальної інерції щодо забезпечення особливих освітніх потреб учнів з інвалідністю [1].

Отже, систематично-компетентнісний підхід, що будується на проведенні багатофакторного аналізу змін по ряду показників якості освіти, дозволяє сформувати сукупність вимог до якості освіти і адекватно застосовувати апарат педагогічних вимірів й отримувати надійні й валідні оцінки позитивних змін в освітньому процесі. Врешті-решт він сприяє виявленню тенденцій зміни якості, їх прогнозуванню і прийняттю як оперативних, але і стратегічних управлінських рішень.

Трактуючи евалюацію у світлі сучасних вимог, важливо не задовольнятися окремими проектами оцінювання, а переходити до системи заходів, які дозволять школі: по-перше, володіти правдивими даними на тему свого функціонування; по-друге, мати інструменти і бути спроможними знайти і використати корисні для себе дані; по-третє, творити культуру, в якій всі суб'єкти освітнього процесу усвідомлюють цінність саме процесу (а не тільки результатів); по-четверте, забезпечити доступ до інформації, що сприяє кращому плануванню, більш інтенсивному професійному розвитку і вдосконаленню школи [7]. Оцінювання виявляється ефективним у системі забезпечення якості роботи школи тільки тоді, коли його окремі елементи створюють систему, тобто стануть організованою цілісністю.

Таким чином, аналізуючи все вищезазначене, ми дійшли висновку, що процес управління якістю освіти передбачає цілеспрямовану діяльність по реаліза-

ції цілей і координації дій усіх складових освітньої системи, її суб'єктів для досягнення запланованих результатів навчання. Інформаційне забезпечення процесу управління досягається на основі розвитку сучасних контрольних-оцінювальних систем, що забезпечують надійну, валідну і співставну інформацію про якість освіти і спирається на апарат теорії педагогічних вимірювань на основі евалюаційного підходу. Результати вимірювань складають наукову основу для розпізнавання, аналізу, функціонування, розвитку, прогнозування і вдосконалення систем управління якістю освіти.

Для ефективного управління якістю освіти необхідно сформувати системний підхід, який повинен спиратися на розробки в сфері евалюації [1]. З цією метою ми розробили модель евалюації, яка дозволяє концептуалізувати евалюацію інклюзивної освіти в єдності її елементів, аспектів, фундаментальних якостей і можливостей реалізації рекомендацій, що отримані на основі рефлексії щодо висновків евалюаційних заходів з ураху-

ванням рамки якості інклюзивної освіти (див. рис. 1).

Результати евалюації оперативного і стратегічного характеру дозволяють отримати обґрунтовані рекомендації щодо системних змін в освіті, які будуть спиратися на різні проекти по запровадженню інновацій в освіті і призначені для різних рівнів, починаючи із завдань макрорівня до управління якістю у кожній окремій школі або у кожному класі.

Висновки. Таким чином, реалізація комплексного підходу до використання результатів евалюації в управлінні якістю освіти повинна включати динамічний, порівнювальний, диференціюючий і прогностичний аналіз даних вимірювань і регламентуватися рядом наукових вимог до характеристик інформаційної бази, до врахування змішувачих факторів, до процедур збирання, обробки, аналізу та інтерпретації даних вимірювання.

Все вищезначене дозволяє зробити висновок, що саме евалюація виступає найбільш ефективним способом оцінювання освітньої політики у галузі запровадження інклюзивної освіти.

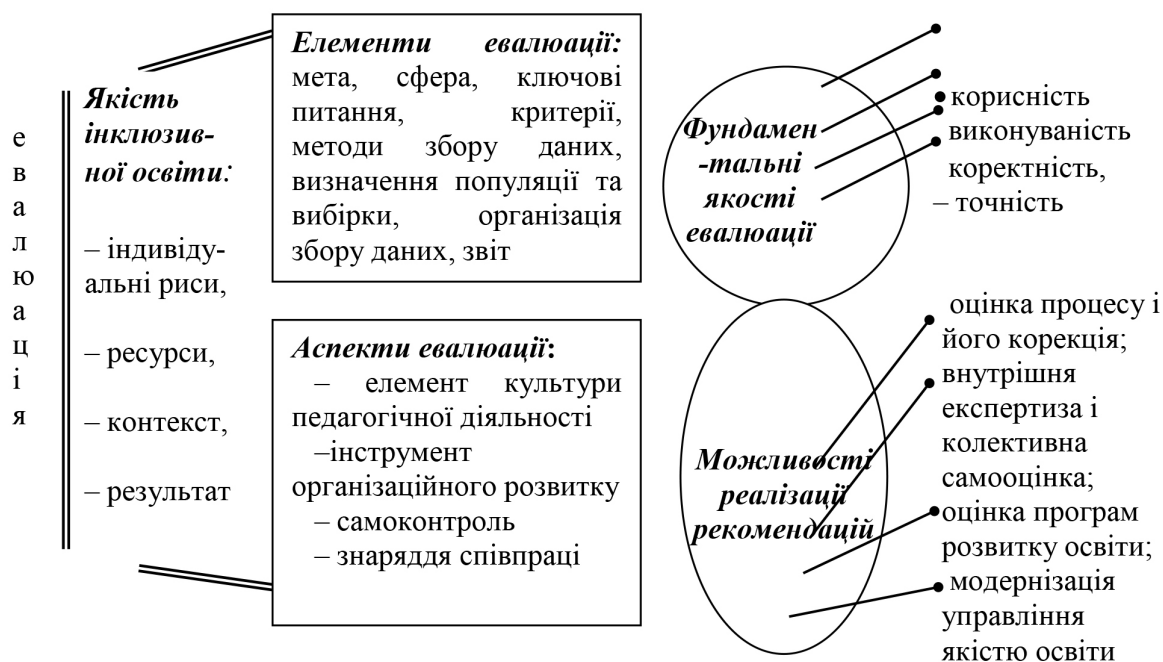

Рис. 1. Модель евалюації інклюзивної освіти.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ:

1. Дікова-Фаворська О.М. Інклюзія в освіті: повсякденні практики та процедури оцінювання: монографія / [О.М. Дікова-Фаворська, С.Г. Здрагат ; за наук. ред. О.М. Дікової-Фаворської]. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2016. – 417 с.
2. Дікова-Фаворська О.М. Соціологічна концептуалізація освіти осіб з функціональними обмеженнями здоров'я: Автореф. дис. ... д-ра соціол. наук; спец. 22.00.04 – спеціальні та галузеві соціології. – Запоріжжя, 2009. – 40 с.
3. Колупасва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: монографія / А. А. Колупасва. – К.: «Самміт-Книга», 2009. – 272 с.
4. Колупасва А. А. Основи інклюзивної освіти. Навчально-методичний посібник: / за заг. ред. Колупасвої А. А. – К: «А.С.К.», 2012.–308 с.
5. Корпоровіч Л. Сучасні концепції евалюації в контексті викликів регіонального розвитку / Лешек Корпоровіч // Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент: Зб. наук. праць. – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. – Вип. 6. – С. 80-89.

6. Макарова Е.А. Эвалюация как неотъемлемая составляющая системы управления современным образованием / Е. А. Макарова, Е. А. Пальмова // Российский психологический журнал. 2011. – Т. 8, № 2. – С. 21-32.
7. Mastropieri M. A. Differentiated curriculum enhancement in inclusive middle school science: Effects on classroom and high-stakes tests / M. A. Mastropieri, T. E. Scruggs, J. J. Norland, S. Berkeley, K. McDuffie, E. H. Tornquist, N. Connors // The Journal of Special Education. – 2006. – № 40 (3). – P. 130-137.
8. Нечитайло И. С. Социология учебных программ как методологическая основа управления образованием в условиях постмодерна // Образование в координатах глобализационного развития: теории и интерпретации. Монография – Х.: Изд-во НУА, 2014. – С. 197-240.
9. Особливості впровадження інклюзивного навчання в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: um.co.ua/6/6-11/6-114227.html.
10. Оцінювання в школі [ред. Е. Толвінська-Круліковська]. – Варшава: ОРО, 2010.
11. Соціальні технології: заради чого? яким чином? з яким результатом: монографія / наук. ред. В.І. Подшивалкіна. – Одеса: Одеський нац. ун-т ім. І.І. Мечникова, 2014. – 546 с.
12. Софій Н.З. Концептуальні аспекти інклюзивної освіти // Інклюзивна школа: особливості організації та управління: Навч.-метод. посібник / А.А. Колупаєва, Ю.М. Найда, Н.З. Софій та ін.; за заг. ред. Даниленко Л.І. – К.: 2007. – 128 с.

REFERENCES:

1. Dikova-Favors'ka, O.M., 2016. Inklyuziya v osviti: povsyakdenni praktyky ta protsedury otsinyuvannya: monohrafiya [Inclusion in education: daily practice and evaluation procedures]. K.: Vyd-vo NPU imeni M.P.Drahomanova, 417 (in Ukrainian).
2. Dikova-Favors'ka, O.M., 2009. Sotsiologichna kontseptualizatsiya osvity osib z funktsional'nymy обмеzhennamy zdorov'ya [The sociological conceptualization of education of disabled care]. Zaporizhzhya, 40 (in Ukrainian).
3. Kolupayeva, A.A., 2009. Inklyuzivna osvita: realiyi ta perspektyvy: monohrafiya [Inclusive education: realities and prospects]. K.: «Sammit-Knyha», 272 (in Ukrainian).
4. Kolupayeva, A. A., 2012. Osnovy inklyuzyvnoyi osvity. Navchal'no-metodychnyy posibnyk [Fundamentals of inclusive education]. K.: «A.S.K.», 308 (in Ukrainian).
5. Korporovich, L., 2011. Suchasni kontseptsyi evalyuatysyi v konteksti vyklykiv rehional'noho rozvytku [Evalyuatysyi Modern concepts in the context of regional development challenges]. Mizhnarodnyy naukovyy forum: sotsiologhiya, psykholohiya, pedahohika, menedzhment. K.: Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova 6, 80-89 (in Ukrainian).
6. Makarova, E.A., 2011. Evalyuatysiya kak neot'emlemaya sostavlyayuschaya sistemy upravleniya sovremennym obrazovaniem [Evaluation as an integral part of the modern education management system]. Rossiyskiy psikhologicheskiy zhurnal 8, 2, 21-32 (in Russian).
7. Mastropieri, M. A., 2006. Differentiated curriculum enhancement in inclusive middle school science: Effects on classroom and high-stakes tests. The Journal of Special Education 40 (3), 130-137 (in English).
8. Nechitaylo, I. S., 2014. Sotsiologiya uchebnykh programm kak metodologicheskaya osnova upravleniya obrazovaniem v usloviyah postmoderna [Sociology of curricula as a methodological basis for the management of education in postmodern conditions]. Obrazovanie v koordinatakh globalizatsionnogo razvitiya: teorii i interpretatsii. H.: Izd-vo NUA, 197-240 (in Russian).
9. Osoblyvosti vprovadzhennya inklyuzyvnoho navchannya v Ukrayini [Features implementing inclusive education in Ukraine]. Access: um.co.ua/6/6-11/6-114227.html (in Ukrainian).
10. Otsinyuvannya v shkoli [Evaluation at school]. Varshava: ORO, 2010 (in Ukrainian).
11. Sotsial'ni tekhnolohiyi: zarady choho? yakym chynom? z yakym rezul'tatom: monohrafiya [Social technologies: for what? how? with what result]. Odesa: Odes'kyi nats. un-t im. I.I. Mechnikova, 2014. 546 (in Ukrainian).
12. Sofiy, N.Z., 2007. Kontseptual'ni aspekty inklyuzyvnoyi osvity [Conceptual aspects of inclusive education]. Inklyuzivna shkola: osoblyvosti orhanizatsiyi ta upravlinnya. K., 128 (in Ukrainian).

Здрагат Світлана Геннадіївна – аспірант
Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова
Адреса: 02000, м. Київ, вул. Пирогова, 9
E-mail: nml.sveta@gmail.com

Zdrahat Svetlana G. – postgraduate
National pedagogical Dragomanov university
Address: 9, Pyrohova Str., Kyiv, 02000, Ukraine
E-mail: nml.sveta@gmail.com